

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата філософських наук Стецюри К. О. на дисертаційну роботу Коломієць Діани Василівни *«Філософський аналіз соціалізації особистості у медіа-освітньому просторі інформаційного суспільства»*, подану на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.10 – філософія освіти

Становлення та розвиток суспільства інформаційної доби пов'язані із кризовим станом всіх сфер життєдіяльності людини, інтенсивними технологічними зрушеннями та глобалізацією соціально-культурного простору, що детермінує широку амплітуду конфліктів, проблем та суперечностей різного гатунку. Індикатором та водночас каталізатором таких глибинних трансформацій стає сфера наукоємних технологій та інформаційно-комунікаційних систем, які детермінують формування та преференції впливу специфічного культурного пласту, що отримує назву медіакультури. Вона, втілюючи суперечності епохи, обумовлює дисбаланс ціннісних орієнтирів особистості та нестабільність всієї аксіосфери, формує антигуманні соціально-культурні програми та постає як масштабний виклик для людства у цілому.

У складних умовах експансії медіакультури гуманістичний потенціал освіти набуває ключового значення. Вона, опинившись у суперечливих контекстах сучасних суспільних вимог, спроможна як освоїти продуктивні виміри медіакультури, так і висунути альтернативи та опозиції деформуючим її началам. У той же час сучасна освітньо-вихована сфера досі демонструє невизначеність смислових орієнтирів та стратегічну неготовність протистояти потенційним ризикам. Тому філософське осмислення медіакультурного виклику є нагальною потребою не лише теоретико-методологічного порядку, але і практичною необхідністю, нагальною потребою інформаційно-орієнтованого суспільства.

Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та системи мас-медіа у сучасному світі потребує цілеспрямованої підготовки особистості до вмілого і безпечного користування ними. Медіа потужно й суперечливо

впливають на процес соціалізації молодого покоління, часто перетворюючись на провідний її чинник як фактор стихійного навчання. До цього додаються вседозволеність інформаційного ринку, засилля низькопробної медіа-продукції, низькоморальних ідеологем та цінностей, що спричинює зниження в суспільстві імунітету до соціально шкідливих інформаційних впливів. Так, постає гостра потреба в розвитку медіаосвіти, одне з головних завдань якої полягає в запобіганні вразливості людини до медіа-насильства і медіа-маніпуляцій, втечі від реальності в лабіринти віртуального світу та поширенню медіа-залежностей. У багатьох країнах медіаосвіта функціонує як система, що стала невід'ємною частиною, з одного боку, загальноосвітньої підготовки молоді, з другого – масових інформаційних процесів. Вона є атрибутом глобалізаційних перетворень, чинником конкурентоспроможності економіки, нерозривно пов'язана з розвитком демократії в умовах інформаційного суспільства. На жаль, в Україні медіаосвіта досі залишається фрагментарною і здійснюється переважно стихійно з ініціативи ентузіастів, педагогів-новаторів за явного браку інтеграції цих зусиль в ефективну медіаосвітню систему, яка б визначала процес соціалізації підростаючого покоління.

Така ситуація вимагає кардинальних соціальних змін, нових масштабних проектів відродження практичної складової суспільного життя і в цьому контексті вирішальна місія відводиться новим проектам освіти, особливий контекст яким задає розвиток медіапростору інформаційного суспільства. Тому дослідження Коломієць Діани Василівни підіймає надзвичайно важливу для сучасної філософії освіти проблематику нових стратегій розвитку, обумовлених надлишком інформації та проблемою псевдознаннієвості, доступністю високоефективних технологій та їх тотальним проникненням у всі сфери життя.

Становлення медіа-освітнього простору як конструктивного середовища соціалізації людини є одним із найважливіших глобальних пріоритетів. Залежність освітнього простору від медіа-інформаційного складника не викликає сумнівів і це спонукає до модернізації освіти відповідно до вимог інформаційної цивілізації. Здатність ефективно розв'язувати проблеми визначає рівень особистої

компетентності, міру культурної зрілості людини, її соціальну якість, а це передбачає не тільки освоєння знань, а й формування в процесі освіти адекватних сучасному рівню цивілізаційного розвитку ціннісних орієнтацій. Все це відноситься до проблематики соціалізації людини у медіа-просторі інформаційного суспільства.

Тож, актуальність осмислення феномену та потенціалу соціалізаційного виміру медіа-освітнього простору незаперечна. Вона зумовлена цілою низкою проблем як теоретичного, так і практичного характеру, що постали перед філософією в зв'язку з тими викликами, які на початку ХХІ століття стали особливо значущими для України в процесі розбудови державності та подолання негативних наслідків тоталітарного минулого.

Оригінально поєднуючи теоретичні опрацювання соціалізаційних аспектів у суспільстві інформаційної доби та поставання медіа-освітнього простору у всій його поліверсальній функціональності, дисертантка метою дослідження визначає «обґрунтування ефективних освітніх стратегій саморозвитку особистості та її соціалізації в рамкових умовах медіа-освітнього простору інформаційного суспільства» (с. 2 автореферату). У цілому актуальність мети, дослідних завдань, об'єкта та предмета дисертаційного дослідження, наукової новизни отриманих результатів і їхнього практичного застосування не викликають заперечень. Також логічною є структура дисертації та виклад матеріалу, що передбачає системний розгляд соціалізаційного виміру медіа-освітнього простору, зокрема щодо з'ясування його функціонального потенціалу. Логіка матеріалу свідчить про самостійний шлях дослідниці та демонструють наявність у неї здібностей як фахової дослідниці.

Дослідження Коломієць Діани Василівни базоване на широкому колі джерел (274 позиції), що дало змогу дисертантці показати поліваріантність підходів до озвучуваних у роботі проблем. Особливо хочемо підкреслити контекстуальне дослідження медіа-освітнього простору не як відокремленого явища, а як продукту складених у суспільстві відносин. Що, на наш погляд, вдало стало концептуально-методологічним ядром всього дослідження. Дослідниця також

стоїть на міцному теоретичному ґрунті, звертаючись у методологічній частині дослідження до вже класичних робіт М. Кастельса, Н. Лумана, М. Маключена, Ж. Бодрійара, Ж. Дельоза та інших. При цьому їй вдається на їх основі вибудувати власні висновки та припущення. Тому дисертаційна робота Коломієць Д.В. є виваженим та системним дослідженням філософських засад становлення та розвитку медіа-освітнього простору як середовища соціалізації у контексті планетарних цивілізаційних трансформацій змін.

Постановка мети і завдань дисертації Коломієць Д.В. визначили авторський підхід до їх вирішення. У першому розділі серед класичних підходів у рамках даної проблематики авторка озвучує положення про зв'язок медіакультури та медіаосвітнього простору у когнітивному контексті, що корелює із актуальними міжнародними дослідженнями Деніела Канемана, Барбари Оаклі, Ребеки Джі, Девіда Талбота тощо, а також з освітніми практиками в Україні, які представлені відповідними тематичними масовими відкритими онлайн-курсами, окремими освітніми платформами та навіть бурхливим розвитком дебатового руху.

Також дисертантка обґрунтовано преферентним викликом медіакультури у контексті формування медіа-освітнього простору визначає її потенціал як простору ризиків. Вказуючи на те, що остання «веде до домінування мережного індивідуалізму як форми соціальності, що і є основним екзистенційно-ціннісним ризиком» (с. 147 дисертації). Авторським переконанням є те, що статус-кво може бути подоланим із зміщенням акцентів на рекреаційну медіакультурну складову як потенційно продуктивно-виховну (ед'ютейтмент). Також певний приріст наукових знань також пов'язаний з розширенням проблематики філософії освіти у контексті становлення електронно-віртуального освітнього простору та кіберсоціалізації у його межах.

В третьому розділі, піднімаючи проблему мережовості сучасного суспільства, дисертантка вдало екстраполює суперечності освітнього простору у даному контексті на виховні практики у цілому, визначаючи особистісний вимір мережевої соціалізації як пріоритетний. Авторська думка розвивається від виявлення суперечностей до формулювання пропозицій продуктивного

вирішення освітньої кризи через необхідність актуалізації аксіологічного виміру проблеми. Коломієць Д.В. констатує, що потрібно пам'ятати, що «вибір залишається обумовленим тільки цінностями, сенсожиттєвими установками, моральними нормами», тому «основа освітньої діяльності у мережному просторі – це вплив на особистість, який має на меті сформувати її здатності до саморегулювання в межах освітньої мережі» (с. 201 дисертації).

Новизна дисертаційного дослідження визначається постановкою проблеми комплексного аналізу медіапростору як простору буття та соціалізації особистості з використанням методологій, обґрунтованих філософією освіти та медіа філософією, застосуванням «мультипарадигмальної методологічної програми дослідження процесу соціалізації у медіа-освітньому просторі на основі використання інтегруючого потенціалу медіалогії, поєднання філософсько-освітніх та прикладних культурних дискурсів, зокрема, медіа-філософії, медіа-педагогіки та медіа-культури» (с. 3 автореферату). У центрі уваги знаходиться дослідження значенневого виміру функціонування медіа-освітнього простору та його уплетеність в особистісний світ людини, вивчення медіа-освітнього простору як простору тексту і змістовне його наповнення символами культури.

Теоретичне значення дисертаційної роботи визначається її науковою новизною і полягає у розкритті філософських засад, природи, змісту та напрямів становлення медіа-освітнього простору як середовища соціалізації у контексті системних трансформаційних процесів постіндустріального зразка, які приводять до становлення інформаційного суспільства, а також у здійсненні концептуальної розробки теоретико-методологічних проблем розвитку досліджуваного аспекту освітнього простору стосовно актуальних напрямів соціалізації засобами освіти та культури.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що проведене дослідження дозволяє уточнити та систематизувати основи процесу формування та розвитку медіа-освітнього простору в Україні, а також визначити найбільш значимі та перспективні напрямки цього процесу і способи оптимізації його структури та ціннісної спрямованості з погляду впливу на процес становлення

особистості. Зокрема, орієнтуючись на останню редакцію Концепцію впровадження медіаосвіти в Україні за 2016 рік. Водночас на основі концептуальних узагальнень дослідження можна розробляти інструментально-технологічні медіа-освітні проекти різного спрямування. У самій роботі обґрунтовано низку технологій та напрямів імплементації змісту філософсько-освітніх засад дослідження медіа-освітнього простору в освітню практику: у першу чергу, у контексті формування відкритої самоуправлінської освітньої системи мережного характеру.

Результати дисертаційного дослідження пройшли належну апробацію на всеукраїнських та міжнародних конференціях. Зміст дисертації повністю розкритий у 8 наукових роботах, чотири з яких представляють собою статті, опубліковані у провідних фахових виданнях за спеціальністю захисту, одна – у зарубіжному фаховому виданні. Зміст дисертації адекватно відображений у авторефераті.

Особливо варто відзначити те, що на підставі авторської методологічної програми дослідницею було визначено функціональний діапазон соціалізаційного освітнього виміру медіа-освітнього простору, де конститутивну роль відіграє проблематика освітньої стратегії в сучасних філософсько-освітніх концепціях в її об'єктивному та суб'єктивному вимірах відповідно до сфери дійсного і можливого.

Загалом у дисертаційній роботі Коломієць Д.В. присутні нові науково обґрунтовані результати у сфері філософії освіти, які презентовані у вигляді обґрунтування та визначення характеристик соціалізаційного виміру медіа-освітнього простору як особливого стану освітнього простору інформаційного суспільства у контексті синтезу методологій філософії освіти та медіа-філософії. Дисертація є завершеною науково-дослідною роботою.

Разом з тим дисертаційне дослідження не позбавлене певних недоліків.

1. Найбільш суттєвий пов'язаний зі спробами авторки охопити практично всі дослідження, що стосуються медіа-освітнього простору. Відповідно у колі аналізу виявилася не лише власне філософсько-освітня проблематика, а й питання,

пов'язані з теорією комунікацій, соціологією, культурологічними аспектами предмету дослідження, психологією масової комунікації, педагогіка. Також потрібно сказати, що дисертантка намагається здійснити міждисциплінарний синтез інформації, що піддається аналізу, проте це виходить далеко не завжди.

2. Робота певною мірою переобтяжена різноманітними посиланнями та цитуваннями. У багатьох випадках авторка розширено реферує думки авторів, хоча можна було б обмежитися їх коротким викладом із викладом авторської позиції. Безумовно, це додає роботі аргументованості викладу позицій з наукового доробку окремих дослідників, проте при цьому виникає загроза втрати концептуальної цілісності викладення авторської позиції.

3. Слід також вказати на певні термінологічні проблеми у самій роботі. Авторка для характеристики предмету досліджень часто вживає як взаємозамінні терміни «соціалізаційно-освітній вимір медіа-простору» та «медіа-освітній простір як середовище соціалізації», також споріднені поняття «віртуальний простір», «медіа простір», «інтернет простір», «віртуальна реальність» тощо. Широта дослідження допускає використання значної кількості термінів, але вони мають бути більш детально експліковані відповідно до поставлених завдань.

4. Недоліком роботи також слід вважати поверхневість формулювання напрямків подальшої наукової роботи. В дисертаційному дослідженні піднято цілий пласт філософсько-освітніх проблем, пов'язаних з соціалізацією та буттям людини у медіа-освітньому просторі, особливостями віртуальної соціалізації, специфікою медіакультури як простору соціалізації та буття людини, і це мало знайти відображення у визначенні розгорнутої системи подальших досліджень.

5. Авторську інтерпретацію медіа-освітнього простору, включеного до медіакультури і виступаючого транслятором цінностей у процесі соціалізації, бажано було б розширити тлумаченням його співвідношення із функціональними різноманітностями медіакультури в цілому та її аксіологічним виміром.

Попри ці зауваження, відзначимо, що для дисертації Коломієць Д.В. характерна культура наукової студії, оригінальність пошуку. Вона є черговим теоретичним внеском у розвиток філософії освіти загалом.

Дисертаційне дослідження Коломієць Діани Василівни «Філософський аналіз соціалізації особистості у медіа-освітньому просторі інформаційного суспільства» за науковим рівнем, теоретичним та методологічним обґрунтуванням положень, поданих до захисту, практичним значенням вирішених наукових проблем відповідає всім вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.10 – філософія освіти.

Кандидат філософських наук,
викладач кафедри філософії
Національного технічного університету
України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського»

К.О.Стецюра

Вчений секретар Національного
технічного університету України
«Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського»

Кандидат філософських наук,
доцент

А.А. Мельниченко